

23.–24. 11. 2013 Historie flóry a vegetace v pozdním glaciálu a holocénu ve světle aktuálních poznatků, konference, Praha, CZ

ZMĚNY V ADRESÁŘI SEKCE CHANGES IN THE LIST OF MEMBERS

Zkratka v závorce označuje řádného člena (Č) nebo spolupracovníka (S) sekce, letopočet je rokem vstoupení do sekce. Opravené údaje jsou uvedeny v apostrofech. Změny prosím zasílejte na e-mailovou adresu kocourkovaj@fzp.czu.cz nebo do redakce Bryonory.

The abbreviation in brackets stands for the full member (Č) or associated member (S), respectively, followed by the date of enrollment. Corrected data stand within apostrophes. Please send the changes to the e-mail address: kocourkovaj@fzp.czu.cz or at the Bryonora desk.

Noví členové a spolupracovníci – new members

Hlisnikovský, David, Sadová 605, Frýdek-Místek, CZ-738 01, e-mail: david.hlisnikovsky@email.cz (Č, 2013)

Ú M R T Í O B I T U A R I E S

ANASTASIJA LAVRENTĚVNA ABRAMOVA (1915–2012)

Pravděpodobně nejstarší do nedávna žijící bryoložka zemřela 6. srpna 2012 ve věku nedožitých 97 let. Rodačka z Petrohradu (dnes Sankt-Petěrburg), absolventka tamní univerzity, byla celoživotně spojena s pracovištěm Komarova Botanického ústavu Akademie věd rovněž v Petrohradu (tehdejším Leningradu), kde pracovala od roku 1946 do odchodu do důchodu v roce 1989. Svou disertaci o čeledích Meesiaceae a Catosciaceae v rámci SSSR pod vedením známého profesora Korčagina konzultovala s tehdy vedoucí sovětskou osobností v bryologii prof. Savič-Ljubickou. Již během postgraduálního studia spojila svou životní a následně i odbornou dráhu s významným bryologem, později ředitelem kryptogamologického oddělení Komarova Botanického ústavu Akademie věd SSSR Ivanem Ivanovičem Abramovem. Spolu se svým manželem se potom podílela prakticky na většině bryologických projektů a aktivit až do jeho smrti. Do podvědomí bryologů se zapsala spoluprací na nedokončené bryologické řadě díla „Flora sporovych rastěnij SSSR, tom 3, Listostěbel'nyje mchi (2)“ (1954), kde údajně zpracovala řády Schistostegales a Tetraphidales a spolu s I. I. Abramovem navíc ještě nakreslila obrázky pro řád Polytrichales, dále spoluprací s L. I. Savič-Ljubickou a Z. N. Smirnovou na díle „Opredělitel' listostěbel'nych mchov Arktiki SSSR“ (1961) a s I. I. Abramovem na díle „Konspekt flory mchov Mongol'skoj narodnoj respubliky“

(1983). Nelze opomenout ani její spoluúčast (spolu s I. I. Abramovem) na studiu bryoflóry Kavkazu, ruského Dálného východu a fosilních mechorostů. Samozřejmě se podílela na publikaci mnoha floristických, regionálně taxonomických i fyto geografických studií; podílela se také na revizi bokoplodých mechorostů, které popsal během svého působení v muzeích SSSR akademik J. Podpěra. Spolupracovala i na vydávání exsikátové sbírky „Hepaticae et Musci URSS exsiccati“ a již v důchodu po smrti manžela dokončila dílo „Opredělitel' listostěbel'nykh mchov Karelii“ (Arctoa 7 suppl. 1: 1–390, 1998) započaté I. I. Abramovem a L. A. Volkovou.

RUDOLF MATHIAS SCHUSTER (1921–2012)

Ve věku více než 91 let zemřel dne 16. listopadu 2012 jeden z nejvýznamnějších představitelů světové bryologie druhé poloviny minulého století prof. dr. R. M. Schuster. Jeho životní a profesní dráha nebyly vůbec jednoduché a zcela jistě ovlivnily nejen jeho svéráznou povahu, ale i mnohé aspekty jeho vědecké práce. Sotva se najde bryolog, který by neocenil jeho jeden z největších (pokud ne vůbec největší) přínosů ke klasické taxonomii jätrovek před počátkem „molekulární éry“ a současně nezmínil některý z rysů jeho komplikované osobnosti. Vzhledem ke svérázné osobnosti a hlavně vzhledem k jeho velkému přínosu pro poznání jätrovek na celosvětové úrovni, bych si dovilil pojmut tuto vzpomínku poněkud netradičním způsobem a podrobněji, než je v této rubrice zvykem. Chtěl bych tak přiblížit čtenářům některé stránky vědecké práce i osobního života tohoto významného vědce.

Rudolf M. Schuster se narodil 8. dubna 1921 v Altmühldorfu v Bavorsku v rodině relativně zámožného truhláře. V obavách před silícím nacionálně socialistickým hnutím se rodina Schusterových vzhledem ke svému židovskému původu rozhodla pro odchod do Spojených států amerických, naštěstí ještě před nástupem Hitlera k moci. Otec odešel do New Yorku v roce 1929 po tzv. „Černém čtvrtku“, zbytek rodiny se k němu připojil o rok později. Po třech třídách absolvovaných v německé škole Rudolf (Rudy) pokračoval ve školní docházce v New Yorku, kde rovněž na Cornell University započal svá univerzitní studia. Již v době univerzitních studií nachází zálibu v botanice, resp. v hepaticologii, a věnuje svůj zájem jätrovkám státu New York. Titul Ph.D. získal v roce 1948 na University of Minnesota, s hlavním zaměřením na entomologii a vedlejším zaměřením na botaniku. Jeho doktorská disertace se týkala rodu *Ephuta* z řádu blanokřídých v Severní Americe a nezabrala mu mnoho času; podle jeho vlastních slov byla jakousi „bokovkou“ a dokončil ji, neboť „he needs to earn a living“. Ale již rok poté vychází jako jeho druhá bryologická publikace dvoustránková práce o ekologii a rozšíření jätrovek ve střední a západní části státu New York (Amer. Midl. Naturalist 42: 513–712, 1949). Rudolf Schuster, naštěstí pro bryologii, získává místo instruktora na katedře botaniky na mateřské univerzitě a dvouleté působení zde zúročuje v třídílné rozsáhlé monografii „Boreal Hepaticae. A manual of the liverworts of Minnesota and adjacent regions“ (Amer. Midl. Naturalist 49: 257–684, 1953). Druhý díl této monografie, věnovaný ekologii, vychází v roce 1957 (Amer. Midl. Naturalist 57: 203–299) a konečně třetí díl, zaměřený na fyto geografii, v roce 1958 (Amer. Midl. Naturalist 59: 257–332). V r. 1950 se stává odborným asistentem (Assistant Professor) na University of Mississippi, v r. 1953 přechází na Duke University v Severní Karolíně

a po ročním působení (1956-1957) na Michigan University, konečně v r. 1957 zakotvuje v botanickém ústavu University of Massachusetts (jako Associate Professor). Zde se v r. 1959 stává profesorem a působí tu do r. 1983, kdy odchází do důchodu. Následně uvádí jako oficiální pracoviště „Cryptogamic Laboratory, Hadley, Mass.“, což je jeho dům; doma ostatně již dříve vznikala většina jeho vědeckých prací. Změnou snad bylo pouze to, že v zimním období se pravidelněji přesouval do svého zimního sídla v Green Valley ve státě Arizona.

Bryologům mladší generace je prof. Schuster znám díky autorské zkratce „R. M. Schust.“ za mnoha taxony a hlavně díky šestisvazkové flóře „The Hepaticae and Anthocerotae of North America east of the hundredth meridian“, která zabírá v regálu knihovny neuvěřitelných 34 centimetrů a má „pouhých“ 5869 stran. První čtyři svazky vydalo v letech 1966, 1969, 1973 a 1980 nakladatelství Columbia University Press, poslední dva svazky, přesahující rozsahem tehdejší možnosti nakladatelství, vydalo až v roce 1992 Field Museum v Chicagu. Méně už vstoupil do podvědomí mladší generace zhruba 1300stránkový „New Manual of Bryology“ (vydala Hattori Botanical Laboratory v Japonsku v letech 1983 a 1984). Prof. Schuster jej celý redigoval a současně sám přispěl kapitolami o fytogeografii mechorostů, srovnávací anatomii a morfologii jätrovek, morfologii, fylogenezi a klasifikaci jätrovek a hlevíků. Kromě toho spolupracoval na kapitolách o reprodukční biologii mechorostů a o fosilních mechorostech (paleozoika a mesozoika). Nové zpracování jätrovek pro Englerovy a Prantlovy „Die natürlichen Pflanzenfamilien“, které plánoval, a na kterém léta pracoval, se nedočkal vydání pro svou rozsáhlost: očití svědkové tvrdí, že rukopis tohoto díla ležel na zemi v laboratoři v přízemí jeho domu nedaleko dveří a sahal do výše dospělého člověka. Některé myšlenky z tohoto díla se uplatnily v nedokončené dvousvazkové monografii „Austral Hepaticae“ (Nova Hedwigia, Beiheft 118: 1–524, 2000 a Beiheft 119: 1–606, 2002). Po r. 2002, kdy vyšel její druhý svazek, prof. Schuster již neuveřejnil popisy nových taxonů, které avizoval v tomto díle. Důvodem byl zřejmě stav jeho zraku: ke značné krátkozrakosti se údajně přidalo poranění třiskou při sekání dřeva. Třetí svazek monografie tak bohužel zůstal nedokončen a nevyšel, ačkoli jeho vydání oznámilo nakladatelství J. Cramer v nabídkovém letáku. Z rozsáhlejších Schusterových prací nelze opominout ani dvě studie o jätrovkách Grónska (spolu s K. Damsholtem; Meddel. om Grønland 199: 1–373 + 80 map, 1974 a Nova Hedwigia, Beiheft 92: 1–255, 1988).

Zmínit bezpočet dalších významných publikací by si vyžádalo ještě několika stránek textu. Mnohé byly vydány v početných seriích „Notes on Nearctic Hepaticae“, „Studies on Hepaticae“, „Studies on Antipodal Hepaticae“, „North American Lejeuneaceae“ a „Austral Hepaticae“ i dalších méně rozsáhlých seriích „Studies on Cephaloziellaceae“, „Studies on Venezuelan Hepaticae“ aj. V delších seriích občas některé číslo schází, zatímco jiné se vyskytuje dvakrát. To souvisí s rychlostí a systémem Schusterovy práce. Často po odevzdání rukopisu do tisku rukopis dále upravoval a v korektuře, k velké nelibosti redaktorů, přidával značně dlouhé „Notes added in proof“. Několikrát se dokonce rozhodl stáhnout z tisku a znovu předělat již dříve odevzdaný a redakčně upravený článek. Snad neexistuje skupina jätrovek, která by nenesla pečeť některé Schusterovy studie, stejně jako těžko najdeme místo na jižní polokouli, jehož jätrovkám se prof. Schuster nevěnoval. Poněkud „macešský“ byl pouze k Africe (zřejmě proto, že

kromě krátké návštěvy Jihoafrické republiky sem jeho expedice nevedly), což se projevilo v jeho studiích často neúplnými nebo velmi stručnými informacemi o játrovkách tohoto světadílu.

Prof. Schuster byl vynikajícím taxonomem s vytříbeným citem pro detail. Pro jeho práce je příznačné, že jsou všechny založeny převážně na jím sebraném materiálu. Kromě již zmíněné flóry játrovek východní části Severní Ameriky, což je klasická monografie založená na rozsáhlém studiu materiálu z amerických herbářů, žádné další dílo podobného typu, které by bylo založeno na studiu materiálu ze světových veřejných nebo soukromých herbářů, tj. na dostupném materiálu ke studovanému tématu, už nenajdeme. To však neznamená, že se monografiím nevěnoval; opak je pravdou. Zpracoval např. monografii čeledi Lophoziaceae, nearktických a novozélandských druhů čeledi Plagiochilaceae, čeledi Blepharostomataceae, Chaetophyllopsiaceae, Gymnomitriaceae a Schistochilaceae (s J. J. Englem), stejně jako monografie řady rodů. Všechny uvedené studie jsou, jak již bylo zmíněno, téměř výhradně postaveny na vlastním materiálu, doplněném nejvýše o studium typových položek, které většinou uskutečnil během svých cest po evropských herbářích a pouze menší množství dokladů si zřejmě vyžádal ve formě výpůjčky ke studiu. Ve vědecké práci byl typickým individualistou; své taxonomické názory samozřejmě nikdy nekonzultoval se žádným z kolegů a svůj názor považoval často za dogma zdůvodněné slovy „because I am Schuster“.

Prof. Schuster je autorem systému játrovek, jehož základy položil již v roce 1953, a který rozpracoval o deset let později (1963). V ucelené podobě svůj systém uveřejnil v r. 1966 a v následných studiích (podstatné doplňky v letech 1980 a 1984) jej stále zpřesňoval. Játrovky člení na dvě podtřídy nebo třídy (Jungermanniopsida a Marchantiopsida), první se třemi (Calobryales, Jungermanniales a Metzgeriales) a druhou rovněž se třemi (Sphaerocarpaceae, Monocleales a Marchantiales) řády. Jako první začíná použitý systém propracovávat a vytváří systém podřádů, nejprve k řádu Jungermanniales a následně i k některým dalším řádům. Jeho systém vychází z Wettsteinovy koncepce, podle níž jsou radiálně symetrické skupiny primitivní a lupenité odvozené. Jako jeden z prvních bryologů prof. Schuster v r. 1977 („The evolution and early diversification of the Hepaticae and Anthocerotae“ in Beiträge zur Biologie der niederen Pflanzen, Fischer Verlag Stuttgart) zdůvodňuje samostatnost hlevíků a jejich oddělení od játrovek. Naproti tomu svůj konzervativismus projevil ve studii o rodu *Takakia* (Nova Hedwigia 64: 281–310, 1997), kde navazoval na své předešlé práce a polemizoval s přeřazením tohoto rodu mezi mechy i v době, kdy už byly známy sporofyty tohoto rodu. Schusterův systém přijímali bryologové v téměř nezměněné podobě zhruba do konce minulého století, kdy jej začali upravovat podle výsledků studií na molekulární úrovni. Díky perfektní znalosti játrovek Severní Ameriky, Arktidy a hlavně do té doby málo prozkoumaných tropických a subantarktických oblastí měl prof. Schuster k tomuto úkolu ty nejlepší předpoklady. Kromě taxonomie vynikal i v anatomii a morfologii játrovek a hlavně ve fytogeografii mechorostů (i zde se věnoval většinou játrovkám jižní polokoule, ale neopomíjel publikovat i své poznatky z fytogeografie mechů i cévnatých rostlin). Kamenem úrazu byla pro prof. Schustera nomenklatura, kterou ve srovnání s taxonomií podceňoval. Nomenklatorické problémy si nepřipouštěl, neboť jej zdržovaly v práci s nasbíraným

materiálem, a výslovně zatracoval „čisté“ nomenklatury a hlavně mnohdy nerespektoval nomenklaturická pravidla, což dodnes působí mnoho potíží. V některých publikacích zmiňoval své dosud nepopsané taxony (jako nomina nuda), které následně opomíjel platně popsat, anebo, když si později věc rozmyslel, se k těmto jménům již nevracel a v dalších studiích je zcela ignoroval.

Prof. Schuster popsal nepřeberné množství druhů, rodů, čeledí i vyšších jednotek jätrovek; s tímto počtem popsaných taxonů a nových nomenklaturických kombinací se kromě F. Stephaniho těžko může srovnávat jiný badatel v hepatikologii. Jeho práce se obvykle vyznačovaly neobvyklou délkou, obširnými diskusemi a většinou značně složitou angličtinou. Velmi oblíbené byly rovněž poznámky pod čarou; např. v jedné z prací ze série *Notes on Nearctic Hepaticae* se na 87 stránkách textu nachází 105 poznámek pod čarou. Pouze jeho nejbližší kolegové, kterým vyčítal, že neuveřejňují vše, co zjistili, si mohli dovolit mu oponovat tím, že svá zjištění, na rozdíl od prof. Schustera, neopakují v několika nebo dokonce v téže publikaci. Jak již bylo řečeno, jen zřídka publikoval se spolupracovníky; jedinou výjimkou snad byly nikoliv jednorázové spolupráce s dr. K. Damsholtem při studiu jätrovek sbíraných společně na třech expedicích do Grónska a s dr. J. J. Engelem při studiu subantarktických jätrovek. Hlavně v počátečním období jeho kariéry existoval jen malý počet bryologů (hlavně K. Müller, W. C. Steere, L. E. Anderson, S. Hattori a snad i H. Inoue), které uznával a jejichž práce respektoval a citoval. Tato situace se však s přibývajícím věkem zlepšovala a okruh jím akceptovaných hepatikologů se postupně rozšiřoval. Jak trefně poznamenal prof. Gradstein, skutečnost, že prof. Schuster často ostře a ne vždy oprávněně polemizoval ve svých publikacích s výsledky jiného kolegy, měla i kladnou stránku: svědčila o tom, že dotyčného kolegu bere na vědomí. To se týká i mé osoby a citací mých prací v druhém dílu Schusterových „*Austral Hepaticae*“, který je bohužel poznamenán již pokročilým autorovým věkem a s tím souvisejícím méně dokonalým přehledem o publikacích věnovaných probíraným skupinám.

Prakticky jediným spolupracovníkem prof. Schustera byla jeho první manželka Olga Margarit, roz. Schutay. Ta jej doprovázela na většině exkurzí a expedic (na exkurze po USA brávil i své dvě dcery Eriku a Hildy), pomáhala mu se sběrem a preparací položek, zapisovala poznámky v terénu apod. Současně o něj pečovala a byla mu nepostradatelným společníkem až do své smrti. Přepisovala mu rukopisy na psacím stroji, vyhledávala literární odkazy a v podstatě editovala všechny práce včetně korektur. Prof. Schuster byl i vynikajícím ilustrátorem; ačkoli v jeho pracích najdeme i obrázky dalších kreslířů (hlavně J. Palazolly), postupně se s nimi rozloučil a obrázky, samozřejmě bez použití dnes používané techniky, kreslil při mikroskopování tužkou. Náčrtý potom obvykle doma večer v klidu při sklence chilského ryzlinku a poslechu vážné hudby (Haydn, Mozart, Schubert a Schumann patřili k jeho oblíbeným skladatelům) upravoval a vytahoval tuší do definitivní podoby.

Málokterý botanik strávil tolik času v terénu jako právě prof. Schuster. Pobyt v terénu a samozřejmě sběr jätrovek na exkurzích mu byly jeho jednoznačnou prioritou po celý život. Již v r. 1955 navštěvuje nejsevernější obydlenou oblast na světě na Ellesmerově ostrově v Kanadě, v r. 1960 sbírá v okolí nejsevernější eskymácké osady v Grónsku, r. 1961 cestuje po Západní Indii, Trinidadu, Brazílii, Ohňové zemi a chilských, bolivijských a peruánských Andách. Ihned po návratu domů, sotva stačil

přebalit svá zavazadla, odlétá na Nový Zéland v rámci Fullbrightova výzkumného programu. Navštívuje i Austrálii a Tasmánii, cestou domů v r. 1962 se ještě staví na ostrovech Fidži, Samoa a Nová Kaledonie. Po jednom a půl roce, v říjnu 1963, získává roční volno (sabbatical year) a tráví ho v Evropě. Tehdy, v r. 1964 při návštěvě Kodaně před cestou do Švédska se setkává u dr. K. Holmena s dr. Kellem Damsholtem a plánuje s ním cestu do Grónska. Po návratu domů a kratším působení na univerzitě navštívuje na jaře r. 1966 Dominikánskou republiku a západoindické ostrovy, léto tráví v Dánsku a hlavně na plánované expedici s dr. K. Damsholtem v Grónsku. Vrací se na podzim pouze na čtyři měsíce domů a opět odlétá na dvouletý pobyt (1966–1967) na Nový Zéland. Během tohoto pobytu si „odskakuje“, tentokrát bez manželky, na návštěvu Austrálie, odtud na Novou Guineu, Šalomounovy ostrovy, Fidži a Tahiti. V r. 1969 navštívuje na jaře Antarktidu a na podzim Chile, kde se setkává v terénu s dr. Johnem J. Engelem, druhým svým dlouhodobějším spolupracovníkem. Počátkem r. 1970 opět odlétá na Nový Zéland a Campbellův ostrov, v květnu téhož roku do jižního Grónska a koncem roku zůstává 6 měsíců ve Španělsku, ale navštívuje i Japonsko. Rok 1972 tráví v Evropě (Švédsko, Dánsko a Norsko) a následně se díky grantu od Japanese Society for the Promotion of Science vrací do Japonska. V r. 1976 sbírá ve Venezuele; navštívuje Nordic meeting ve Skotsku v r. 1978 a v r. 1980 se se účastní expedice do Amazonie na lodi po Amazonce a Rio Negro. Ve stejném roce stačí také navštívit krátce Jihoafrickou republiku, s „odskokem“ na subantarktické ostrovy Prince Edwarda, a konečně i kolegy v Dánsku (dr. K. Damsholt v Kodani), Polsku (prof. J. Szweykowski v Poznani) a v Britské Kolumbii (prof. W. Schofield ve Vancouveru), tentokrát v rámci studijních cest na tamní univerzity. Poslední zmíněnou návštěvu využil ještě na sběrnou expedici na ostrovy Královny Charlotty u Vancouveru. V r. 1981 pobývá prof. Schuster opět v Evropě a vrací se po dlouhé době i do rodného Německa. Druhá expedice do Grónska s dr. K. Damsholtem se uskutečňuje v roce 1982. V roce 1983 dlí opět v Evropě a vzápětí na Nové Kaledonii, v r. 1984 opět na oblíbeném Novém Zélandu. V letech 1985–1986 a nato znovu v roce 1987 prof. Schuster jako turista cestuje s manželkou kolem světa na ruské lodi Oděsa. V roce 1987 výjimečně navštívuje konference v Londýně a Berlíně. Nesčetné cesty po USA a mnohé krátkodobější cesty v době, kdy byl již v důchodu, nejsou v tomto výčtu zahrnuty.

I nezavěšenému čtenáři je jasné, že působení na domovské University of Massachusetts nepatřilo k Schusterovým pracovním prioritám; on sám se vyjadřoval o obdobích, kdy nebyl v zahraničí nebo na exkurzích slovy „I twiddled my thumbs at Univ. Mass.“. Ačkolí na počátku své univerzitní kariéry prof. Schuster přednášel řadu kurzů včetně úvodu do botaniky, morfologie rostlin, užití botaniky, systematiky krytosemenných a fykologie, jeho pedagogické působení se později omezilo v podstatě na dva kurzy – Archegoniatae a Fytogeografii. Kurz Archegoniatae pojal velmi kuriózně: asi 60 % času věnoval jätrovkám, jen 40 % mechům. I když ke kurzu byly zařazeny dvě hodiny praktických cvičení týdně, prof. Schuster využil i tyto hodiny pro přednášení a praktická cvičení měli studenti provádět sami individuálně mimo tuto dobu. Na exkurzích se studenty pracoval spíše „Braillovou metodou“ než vizuálním vyhledáváním objektů, což souviselo s jeho krátkozrakostí. Jeho exkurze vedly často fyzicky náročným terénem (strmé skalní svahy, potoky aj.) a prakticky nebraly ohled na studenty, kteří tento terén nechtěli nebo nedokázali zdolat. Na mateřské univerzitě měl

prof. Schuster mnoho potíží nejen s administrativním aparátem, ale i s kolegy. Byl však respektován vzhledem ke svému intelektu a hlavně publikační produktivitě a mezinárodnímu věhlasu. Jeho štěstím bylo, že maximum jeho pracovní aktivity spadalo do minulého století. Jeho literární styl (dlouhé texty) a publikace by podle dnešních kritérií honby za spíše krátkými publikacemi kolektivu autorů v impaktových časopisech nemohly být ani z poloviny ohodnoceny (knižní monografie, publikace v „Beiheftch“ apod. impakt bohužel nemají). Prof. Schuster měl mnoho studentů, avšak odmítal jakékoli formy jejich školení. Během celého života vychoval jako školitel pouze jedinou aspirantku, a to dr. Barbaru Thiers, současnou hlavní kurátorku herbáře v New York Botanical Garden (NY). A to pouze proto, že se v dobré náladě při vánoční oslavě na univerzitě nechal přemluvit svým kolegou, postgraduálním studentem mykologie Royem Hallingem (později Barbařiným manželem), jemuž nedokázal tuto službu odmítnout. Barbara pod jeho vedením zpracovávala téma, které se týkalo větvení u čeledi Lejeuneaceae. Nelze popřít, že se prof. Schuster své aspirantce věnoval s velkou ochotou. Měla k dispozici veškerou jeho knihovnu a herbáře, byla častým hostem v jeho domě (to je ostatně běžný způsob na amerických univerzitách) a hlavně se s ní dělil o své zkušenosti. Na rozdíl od běžných studentů se této jeho péči krátkodobě těšili i nečetní návštěvníci z řad bryologů Ameriky a ostatních částí světa, kteří jej navštívili v jeho domě a vysoce oceňovali jeho pohostinnost.

Ačkoli prof. Schuster perfektně přednášel a byl zván k přednáškám na četné univerzity a ústavy (v Americe na Smithsonian Institution, na univerzity v Yale, Harvardu, Texasu, dále v Hamburku, Vídni, Tokiu, Hirošimě, Kjótu a na Novém Zélandu v Dunedinu, Wellingtonu a Christchurchi), přednášková činnost nepatřila k jeho oblíbeným činnostem a konala se většinou v rámci poskytnutých prostředků na návštěvu dotyčné oblasti. Stejně tak nepatřila k jeho oblíbeným činnostem účast na konferencích včetně přednášek na nich. Například v r. 1980, kdy pobýval v Poznani na návštěvě u prof. Szweykowského těsně před konáním druhé konference CEEBWG (Central and East European Bryological Working Group) a byl by samozřejmě velmi vítaným hostem konference, stačil ještě časně ráno v den zahájení konference odletět z Polska. Až v r. 1987 souhlasil s přednesením jedné ze dvou vyžádaných bryologických přednášek na konferenci k 200. výročí Linnéovské společnosti v Londýně a v témže roce rovněž přijal předsednictví jedné sekce na mezinárodním Botanickém kongresu v tehdy Západním Berlíně.

Je jasné, že prof. Schuster během svých cest nashromáždil nepřehledné množství materiálu, převážně jätrovek. Vzpomínám si, že při společné exkurzi s dr. Masami Mizutani do jednoho z „bryologických rájů“ Japonska jsem se snažil sebrat co nejvíce položek, abych se seznámil s řadou mně dosud neznámých druhů. Po skončení exkurze se mě Masami zeptal, kolik položek jsem nasbíral, a na mou odpověď jen lakonicky poznamenal, že „to nic není, prof. Schuster jich tu nasbíral dvakrát tolik“. Prof. Schuster skutečně sbíral velmi intenzivně, cíleně a zasvěceně, k čemuž mu – což je paradoxní – napomáhal jeden jeho již zmíněný handicap – totiž extrémní krátkozrakost. Dokázal ji využít ve svůj prospěch: jakmile se dostaly stélky jätrovek po odložení silných brýlí do dosahu jeho zraku, fungovaly mu oči jako 10× zvětšující lupa a s pomocí lupy si vytvořil miniaturní mikroskop, jímž dokázal pozorovat i buňky a siličná tělíska v nich. Téměř veškerý svůj nasbíraný materiál sám studoval, určoval a popisoval; své typy

nepůjčoval ke studiu, a tak byly za jeho života prakticky nedostupné, neboť byly součástí jeho soukromého herbáře. Jedinou výjimkou byl materiál z Nové Guineje, který předal ke studiu dr. Riclefu Grollemu, jenž se již dříve zabýval játrovkovou flórou této oblasti. Skutečnost, že Riclef vždy konzultoval nebo předával ke zpracování kritické skupiny specialistům, samozřejmě nejen z materiálu sbíraným prof. Schusterem (včetně mne, což zavdalo impulz k přístupu prof. Schustera k mé osobě až do doby, kdy jsem se s ním osobně setkal), se prof. Schustera dotkla natolik, že přestal s druhým velikánem tehdejší hepaticologie komunikovat. To vedlo až k takovým absurditám, že spolu oba bryologové při vzájemném setkání v Poznani před konferencí CEEBWG vedli rozhovor prostřednictvím třetí osoby, což byl tehdejší předseda IAB (International Association of Bryologists) dr. Stanley W. Greene.

Stejně jako je život prof. Schustera spjat s nezměrným množstvím objevů v hepaticologii a s mnohočetnými expedicemi, patří k jeho životu nepřeborné množství často neobvyklých zážitků a historek, jimiž proslul již na domovské univerzitě. Příhoda popisovaná jako „Rudy a fašistka“ líčí konflikt prof. Schustera s úřednicí, kterou označil za fašistku kvůli jejímu autoritářskému jednání s ním. Vzhledem k pobytu v zahraničí totiž nestihl zaplatit v termínu roční poplatek za parkování na univerzitním parkovišti. Příslušná úřednice proto obsadila jeho výhodné parkovací místo v blízkosti budovy a přesunula jej na vzdálený konec parkoviště. Prof. Schuster, který často převážel mnoho obrázků a literatury mezi svým domem a univerzitou, se při hádce doslova rozpálil do ruda a třásl se vztekem. Naštěstí celá záležitost měla šťastný konec: prof. Schuster získal parkovací místo u baptistického kostela nedaleko své pracovny, což označoval jako „Baptist God“. Jiná historka se váže k situaci, kdy jeho přednášku Archegoniatae navštívil jeho kolega, významný pteridolog dr. D. Bierhorst. Ten kdysi u prof. Schustera studoval a při pozdější návštěvě jeho přednášky konstatoval, že zkušební test ke kurzu je zcela stejný jako před léty, kdy D. Bierhorst byl jeho studentem. Prof. Schuster okamžitě odpověděl „Well Dave, maybe you should sit down and take it again – as I recall you didn't do so well the first time!“.

Četné příhody souvisejí se Schusterovým pracovním stylem terénního biologa. Například při první expedici na Ellesmerův ostrov prof. Schuster za pěkného počasí s malým množstvím potravin a nikoliv nejteplejším oblečením opustil tábor a vydal se sbírat v jeho okolí. Když se vzdálil asi 8 mil od tábora, neočekávaně padla hustá mlha a viditelnost klesla téměř na nulu. Rychle si uvědomil, že nemá smysl vydat se některým konkrétním směrem, neboť by se mohl ještě vzdálit od tábora. Zastavit se nebylo možné, neboť by riskoval umrznutí. Vytýčil si tedy dva pevné body, mezi kterými se pohyboval bez zastávky 23 hodin, než se mlha rozplynula. Podobnou situaci zažil při návštěvě univerzity v Tucumánu v Argentině, kde si odpoledne před večerí „odskočil“ s dvěma studenty na zajímavou lokalitu na vysoké hoře vzdálené asi půl hodiny jízdy od Tucumánu, samozřejmě pouze v lehkém oblečení a bez jídla. Očekávaný návrat trojice na večerí se nekonal, dotyční zůstali do tmy na svazích hory a nemohli již sestoupit; v noci navíc začalo silně pršet. Teprve ráno za svítání, kdy již byla připravena záchranná expedice, sestoupil jeden ze studentů z hory k obydlímu stavení a potom záchranáře zavedl k prof. Schusterovi a druhému studentovi. Obdobnou, tentokrát nezaviněnou situaci zažil prof. Schuster při expedici na ostrovy Prince Edwarda. Expedice byla ubytována na meteorologické stanici na ostrově Marion, ale prof.

Schuster vzápětí požádal, zda by nemohl ještě navštívit nedaleký druhý ostrov souostroví, tj. menší a neobydlený ostrov Prince Edwarda. Nikdo z týmu jej však vzhledem k programu nemohl doprovázet, nicméně na základě jeho zkušeností bylo rozhodnuto, že jej tam samotného na tři dny přepraví helikoptéra. Až po odletu helikoptéry zpět do tábora prof. Schuster zjistil, že asistent, který mu připravil zavazadlo, zapomněl přibalit stan. Prof. Schuster naštěstí našel jeskyni, kterou používali již dříve ztroskotavší námořníci a rybáři a v ní přespával. Jediná věc, která jej podle jeho slov obtěžovala a komplikovala mu přežití, byl větrem uvolňovaný prach se stropu jeskyně, který mu padal do očí a nosních dírek, když chtěl usnout.

Zajímavou zkušenost jsem učinil i při setkání s ním během botanického kongresu v Berlíně, kde jsem shodou okolností měl přednášku v rámci sekce, které prof. Schuster předsedal. Ani v Berlíně se prof. Schuster nezpronevěřil svému vztahu ke konferencím a téměř celou dobu se nezdržoval na přednáškách, ale v sousedních prostorách, kde jej většinou „atakovali“ kolegové lačnicí po diskusích. Během jedné debaty jsem v rozhovoru s ním narazil na jednu jím již dříve prezentovanou skutečnost. Prof. Schuster se jednoho dne zčista jasně rozhodl, že ukončí posílání svých separátů kolegům, neboť je to drahé a pro něj nevýhodné, poněvadž separáty jeho prací jsou objemné a těžké a naopak výměnou získávané separáty mnohem slabší. Celý náklad svých separátů v době, kdy elektronické publikace byly jen utopií, proto předal jednomu knihkupectví; nechť si zájemci jeho separáty zakoupí, on se o to již nebude starat. Když jsme ve společné diskusi narazili na tento bod, namítl jsem, že tímto svým rozhodnutím prakticky zbavil kolegy z východního bloku možnosti seznámit se s jeho pracemi, neboť v té době (kongres se konal v roce 1987) bylo prakticky nemožné získat v těchto zemích jakoukoli literaturu z „devizové“ oblasti. Nato se prof. Schuster zamyslel a neodpověděl, nicméně mne pozval na společný oběd, který však neplatil. K velkému překvapení asi měsíc po návratu z kongresu dorazil na mou adresu objemný balík separátů s připomenutím, že v jeho knihovně chybějí některé mé práce z poslední doby, které bych mu mohl výměnou poslat.

Prof. Schuster svůj herbář, pravděpodobně jeden z nejrozsáhlejších soukromých herbářů vůbec, ještě za svého života slíbil muzeu Chicagu (Field Museum), kde působil a dodnes působí dr. J. J. Engel. Ačkoli toto muzeum (F) uváděl prof. Schuster v publikacích jako místo uložení svých sběrů, většina herbářových dokladů (s výjimkou těch skupin, které se prof. Schuster rozhodl již znova nestudovat) zůstávala v jeho domě a stěhuje se do Chicaga teprve nyní. Tím bude umožněno studium jeho položek, které bylo v minulosti omezeno pouze na duplikáty ve světových sbírkách (hlavně z počátku jeho kariéry, protože potom se tím již prof. Schuster nezdržoval) nebo na ty duplikáty, které daroval některému z kolegů. Výjimkou jsou pouze položky sbírané na Nové Guineji, které zapříčinily již zmíněný problém mezi dvěma z nejvýznamnějších bryologů druhé poloviny minulého století a jsou uloženy v herbáři dr. R. Grolleho (JE). Dostupnost herbářových položek tedy objektivně dokreslí velký přínos prof. Schustera pro hepatikologii a bryologii vůbec. Škoda jen, že současné metody molekulární systematiky neumožňují molekulárně analyzovat veškeré Schusterovy sběry, neboť část materiálu je víc než půlstoletí stará.